

FUNDACJA
BATOREGO

IM.STEFANA

ul. Sapieżyńska 10a
00-215 Warszawa
tel. 22 536 02 00
fax 22 536 02 20
batory@batory.org.pl
www.batory.org.pl

2 lutego 2021

**Stanowisko Zespołu Ekspertów Prawnych
w związku z publikacją sentencji i uzasadnienia orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego
z 22 października 2020 r.**

27 stycznia 2021 r., po ponad trzech miesiącach od wydania wyroku z 22 października 2020 r., sygn. K 1/20, Trybunał Konstytucyjny opublikował jego uzasadnienie w Zbiorze Urzędowym Orzecznictwa TK. W tym samym dniu, co zapewne nie jest przypadkiem, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów opublikowała sentencję tego orzeczenia w Dzienniku Ustaw. Orzeczenie to stwierdzało niekonstytucyjność art. 4a ust. 1 pkt 2 ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, który to przepis zezwalał na terminację ciąży w oparciu o przesłankę embriopatologiczną.

Zespół Ekspertów Prawnych podtrzymuje wszystkie zastrzeżenia i uwagi, które sformułował wobec powyższego orzeczenia w Stanowisku z 26 października 2020 r., w tym w szczególności te dotyczące formalnych wad rozstrzygnięcia. Pełną aktualność zachowują m.in. twierdzenia, że w jego wydaniu brały udział osoby wybrane przez Sejm VIII kadencji na uprzednio obsadzone już prawidłowo stanowiska sędziowskie, a więc osoby, które nie mogą w TK orzekać, gdyż nie są sędziami. Ponadto składowi Trybunału przewodniczyła osoba powołana na stanowisko Prezesa TK w procedurze obarczonej poważnymi naruszeniami przepisów prawa. Dodatkowo, w składzie orzekającym zasiadała sędzia, która przed jej wyborem do TK złożyła podpis pod wnioskiem poselskim analogicznym do tego, który TK obecnie rozpatrywał. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem TK osoba taka powinna zostać wyłączona ze składu sędziowskiego z uwagi na brak bezstronności w sprawie, w której wcześniej zajęła jednoznaczne i oficjalne stanowisko.

Ogłoszenie orzeczenia TK w Dzienniku Ustaw, mimo wszystkich wskazanych wyżej zastrzeżeń dotyczących statusu prawnego tego rozstrzygnięcia i osób, które brały udział w jego wydaniu, może mieć wpływ na praktykę stosowania prawa. Jeśli bowiem podmioty stosujące prawo będą przyjmować, że skutkiem wadliwego orzeczenia TK jest uchylenie przepisu dopuszczającego możliwość przerywania ciąży w sytuacji, gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu, to lekarze i personel medyczny nie będą dokonywać terminacji z tej przyczyny z uwagi na obawę przed odpowiedzialnością karną.

Argumentacja zaprezentowana przez TK w pisemnej wersji uzasadnienia wyroku z 22 października 2020 r. potwierdza naszą bardzo krytyczną ocenę meritum tego rozstrzygnięcia wyrażoną we wspomnianym Stanowisku z 26 października 2020 r. Z jednej strony TK dostrzegł, że zaniechanie na etapie prac legislacyjnych nad obecnie obowiązującą ustawą zasadniczą

wskazania granic czasowych ochrony życia człowieka (w szczególności odrzucenie propozycji, aby do treści art. 38 Konstytucji dodany został zwrot „od chwili poczęcia”) stanowiło w pełni intencjonalną decyzję ustrojodawcy. Z drugiej jednak strony z tego spostrzeżenia wyprowadził zupełnie bezpodstawnie wnioski, jakoby to pominięcie uprawniało Trybunał do samodzielnego przesądzenia „chwili poczęcia” jako momentu działania prawnej ochrony życia ludzkiego, o której mowa w art. 38 Konstytucji. Stanowisko to oznacza, że TK otwarcie i bezprawnie przypisał sobie prawo do decydowania o sprawach fundamentalnych dla obywateli nie tylko zamiast ustrojodawcy, ale również w sposób sprzeczny z jego wolą. Co więcej, wkroczył w kompetencje ustawodawcy, podejmując za parlament decyzję w drażliwej społecznie kwestii i zwalniając tym samym większość parlamentarną z ciężaru odpowiedzialności za treść tej decyzji.

Uzasadnienie orzeczenia z 22 października 2020 r. całkowicie pomija fundamentalne wartości i prawa konstytucyjne gwarantowane kobiecie ciężarnej, takie jak jej godność i wolność, prawo do ochrony życia prywatnego i rodzinnego czy prawo do skutecznego środka odwoławczego. Ponadto nałożony na kobietę ciężarną obowiązek donoszenia i urodzenia płodu dotkniętego ciężkim i nieodwracalnym upośledzeniem albo nieuleczalną chorobą zagrażającą jego życiu narusza konstytucyjny zakaz poddawania ludzi torturom i nieludzkiemu traktowaniu. Dostrzeżenie przez TK „dobrostanu kobiety ciężarnej” jako jedynej wartości wymagającej wyważenia w tej sprawie stanowi trywializację godnych ochrony wartości i interesów kobiety, u której badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazały na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu.

TK w uzasadnieniu orzeczenia z 22 października 2020 r. dopuścił się także rażąco błędnej interpretacji wiążących Polskę aktów prawa międzynarodowego, w szczególności art. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Żaden przepis Konwencji ani utrwalone orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka nie przyznają „prawa do życia” płodowi ludzkiemu. Trybunał strasburski stoi jedynie na stanowisku, że potencjalna możliwość, iż płód stanie się osobą ludzką, wymaga, w imię ochrony ludzkiej godności, przyznania mu pewnego zakresu ochrony.

TK nie uwzględnił również w swoim orzeczeniu standardów Komitetu Praw Człowieka ONZ, zgodnie z którymi państwo, w ramach gwarancji prawa do życia (art. 6 MPPOiP), powinno ograniczać zagrożenia związane z przeprowadzaniem przez kobiety sekretnych aborcji. W świetle tych standardów państwo powinno także kierować się szerokim rozumieniem ochrony zdrowia kobiety, obejmującym także troskę o jej zdrowie psychiczne w sytuacjach ciężkiego upośledzenia lub wad letalnych płodu. TK pominął całkowicie postanowienia aktów prawa międzynarodowego i europejskiego dotyczące likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet.

W uzasadnieniu orzeczenia z 22 października 2020 r. Trybunał dopuścił się również szeregu nadużyć terminologicznych, nazywając np. płód „dzieckiem”, bez względu na fazę jego rozwoju, czy przesłankę embriopatologiczną mianem „eugenicznej”, sugerując, że kobieta zamierzająca przerwać ciążę i dokonujący tego zabiegu personel medyczny mają intencje pokrewne praktykom eugenicznym ubiegłego wieku. Od każdego sądu konstytucyjnego przy rozstrzygnięciu tak istotnych kwestii należy oczekiwać posługiwania się precyzyjną terminologią naukową. W uzasadnieniu orzeczenia z 22 października 2020 r. zabrakło nie tylko odniesienia do tej terminologii i ustaleń nauk medycznych, ale również podejścia do rozstrzyganej problematyki w sposób apolityczny i wolny od światopoglądowej stronniczości.

Zespół Ekspertów Prawnych Fundacji im. Stefana Batorego

dr hab. Piotr Bogdanowicz, Katedra Prawa Europejskiego, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego

Łukasz Bojarski, prezes zarządu Instytutu Prawa i Społeczeństwa INPRiS, były członek Krajowej Rady Sądownictwa

Jacek Czaja, prezes Towarzystwa Prawniczego w Lublinie, były wiceminister sprawiedliwości

dr hab. Monika Florczak-Wątor, profesor w Katedrze Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu Jagiellońskiego

dr hab. Agnieszka Frąckowiak-Adamska – adiunkt w Katedrze Prawa Międzynarodowego i Europejskiego Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

Jarosław Gwizdak, prawnik, działacz społeczny, członek zarządu Instytutu Prawa i Społeczeństwa INPRiS

dr hab. Wojciech Jasiński, adiunkt w Katedrze Postępowania Karnego Uniwersytetu Wrocławskiego

dr Piotr Kładoczny, Katedra Prawa Karnego Uniwersytetu Warszawskiego, sekretarz zarządu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

mec. Magda Krzyżanowska-Mierzewska, radca prawny, pracowała jako prawnik w Kancelarii Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, a także w latach 1993 – 1998 jako prawnik w Sekretariacie Europejskiej Komisji Praw Człowieka

dr hab. Marcin Matczak, profesor w Katedrze Filozofii Prawa i Nauki o Państwie Uniwersytetu Warszawskiego, partner w Kancelarii Domański Zakrzewski Palinka sp. k.

dr hab. Sławomir Patyra, profesor UMCS w Lublinie, kierownik Katedry Prawa Konstytucyjnego, radca prawny

prof. dr hab. Tomasz Pietrzykowski, profesor na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, dyrektor Centrum Badawczego Polityki Publicznej i Problemów Regulacyjnych

dr hab. Anna Rakowska-Trela, profesor w Katedrze Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu Łódzkiego, adwokatka

dr hab. Anna Śledzińska-Simon, adiunkt w Katedrze Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu Wrocławskiego

dr Tomasz Zalański, członek zarządu Stowarzyszenia im. prof. Zbigniewa Hołdy, Kancelaria Domański Zakrzewski Palinka sp.k., sędzia Trybunału Stanu

prof. dr hab. Fryderyk Zoll, Katedra Prawa Cywilnego Uniwersytetu Jagiellońskiego, profesor Uniwersytetu w Osnabrück